

YAZARIN KALEMİNDEN ÇIKTIĞI GİBİ
SADELEŐTİRİLMEMİŐ - KISALTIMAMIŐ
O Ğ L A K K L A S İ K L E R İ

MAHMUT YESARİ
ÇULLUK

Çevrimyazı ve dipnotlar
M. Sabri Koz

Öğle tatilinin zili çalıyordu...

Münevver, parmaklarını çıtlatıp bileklerini yorgun yorgun ovarak gerindi. Patlayan çubuk cigara eksildikten sonra makinenin tekrar işlemeye başladığını görünce, kaşlarını çatarak mırıldandı: “Bekir Efendi, seninki de iş mi ya? Zil çaldı... Durdur makineyi Allah aşkına...”

Duvardaki iş tabelasına makinenin tatil saatini kaydeden Bekir Efendi, başını sol omzunun üzerinden kaldırarak, “Ne o ablacığım” dedi. “Çok mu yoruldu?... Senin de gönlünü hoş ederiz, yalnız biraz sabret...”

“Niye sabredeyim, bak koca dairede bizden başka hemen hemen kimse kalmadı...”

Makine durmuştu. Bekir, Münevver’e yaklaştı, sağ elinin tersini ağzına siper ederek fısıldadı: “Hani ya laf mabeynimizde¹... Sabahtan beri havyar kestin²... Senin niye acele ettiğini ben bilmiyorum muyum sanki?...”

Münevver yarı şaka, yarı sitemle dirsek vurdu.

“Neymiş bildiğin bakayım?”

“Sonra söylerim, Murat Çavuş’u bulayım da beraber çıkalım!”

Münevver şüpheli şüpheli etrafına bakındı. “Murat Çavuş geldi mi? Ayol hiç sağına soluna bakmadın mı?”

Bekir sahte bir hayretle makine dairesini, yan koridoru gözleriyle araştırdı.

1 Söz aramızda.

2 Boşa vakit harcadın.

“Sahi yokmuş!... Bu sabah gelmedi ha?”

“Benimle alay mı ediyorsun?”

“Kız doğru dur... Gören de aramızda bir şey var sanır.”

“Ne sanacaklar?”

Bekir merdivenden ağır ağır inen, biri sıkma mor başörtülü, siyah gömleklî; biri kesik sarı saçlı, hâkî¹ gömleklî iki kadını gösterdi.

“Önümüzden inenlere bak, Gözlüklü Hikmet’le, Sarı Emine... Güya kendi hâllerinde gidiyorlarmış gibi dönüp bakmıyorlar ama kulakları bizdedir.”

“Onlar, seninle benim aramda bir şey olmadığını biliyorlar.”

“İftira ne güne duruyor? Murat Çavuş’a ifade ver artık...”

Bekir’in ihtarı, Münevver’i korkutmamıştı, daha fazla sokuldu. “Kuzum Bekir Efendi, Murat niçin gelmedi?”

“Ne bileyim ben... Gece, içmiş içmiş, bir küp dibinde sızmıştır. Sabahleyin vaktinde gelmeyince tabii fabrikaya almamışlardır.”

İkinci kata inmişlerdi. Bekir somurtarak, “Bilse bilse Piç Hayri bilir. Ona sor...” dedi.

Bekir yürüyüp gitmişti. Münevver bir saniye düşündü; Piç Hayri’yi nerede bulacaktı? Bir yerde durur mahluk değildi ki... Elini yüzünü yıkamadan sokağa fırladığı muhakkaktı... Lokantaya geçen sofada Behire’ye rast geldi.

“Sana dargınım, niye bu sabah uğramadın?”

“Kardeş çok geç kaldım, gece dikişim vardı, birlere kadar oturdum... Fabrikaya dara dar yetiştim... Yüzümü

1 Yeşili andıran toprak rengi.

yıkarken bakındım, seni göremedim, lokantaya geldim, orada da yoksun. Merak ettim, yukarı kadar çıkacaktım... Acele ile sefertasını almayı da unutmuşum... Malum ya bugün de hafta sonu... Herife borcum var, bir şey istesem, belki terbiyesizlik eder...”

“Benim yemeğim var... Paylaşırız...”

Behire, Münevver’in elindeki küçük deri çantaya bakıyordu. “İkimize yetişir mi?”

“Zaten benim iştahım yok ki... Bir lokma yiyeceğim şüpheli.”

“Öyleyse çantayı neden aldın?”

“Alışkanlık... Kendim de farkında değildim... Buraya gelişim de, seni bulmak için...”

“Hasta mısın? Sahi, durgunsun...”

“Anlatırım.”

Lokantaya girecekleri zaman Behire, Münevver’e dikkatle baktı. “Üstün başın tütün tozu içinde... Ellerini yıkamayacak mısınız?”

Münevver sinirli bir baş silkmesiyle, “Hayır” dedi.

Lokantaya girdiler. Burası kirli, çıplak duvarlı büyük bir odaydı. Döşeme tahtaları yağ lekeleriyle yer yer parlıyordu. İki yanlara üzerleri çinko kaplı uzun, müstatil¹ masalar, bu masaların kenarlarına da alçak tahta sıralar konmuştu. Pencere tarafındaki köşede, üstünde yuvarlak bir yoğurt tenekesi, içlerine fasulye piyazı, ciğer tavası konulmuş büyük kayık tabaklar, hazırlanmış yumurta, ekmek, peynir, limon, şıra şişesi duran, çaprazlama,² yüksek bir tezgâh vardı.

1 Dikdörtgen.

2 Çaprazlama.

Tezgâhın solundaki, umumi medhale¹ çıkan kapının önünde, gözlerinin kenarları kırış kırış, soluk dudaklı, saçları boyalı, gülünce dipleri küf tutmuş gibi yeşil yeşil kırık dişleri görünen bir kadın duruyordu.

Fabrikanın sofalarından merdivenlerine, avlusundan odalarına kadar her tarafını kaplayan tütün tozu bulutları burada daha az kesif,² daha az göze çarpıyordu... Fakat havada keskin bir tütün kokusu vardı.

Bu, çıplaklığı, sefaleti göz üşüten oda; sabahleyin şafak sökmeyen kar, yağmur, rüzgâr, güneş, hiçbir mâni dinlemeyip fakrın,³ açlığın emriyle ıslana üşüye, titreye sendeleye, sessiz, şikâyetsiz sürüne sürüne gelen ve bu muztarip,⁴ yorgun vücutların istirahat hakkını vermeden yine aynı emirle işe başlayan, kıyılan tütünlerin ince, katil tozu ile yalnız ciğerleri değil, gözlerine, mesâmâtına⁵ kadar zehirlenen işçi kadınlara iştah vermekten çok uzaktı...

İkinci pencerenin yanı boştu. Münevver oraya gitmek isteyen Behire'yi kolundan çekti, duvar tarafında ışık almayan, loş köşeyi gösterdi.

“Burayı kimse beğenmez... Başımız dinç olur.”

Behire'yi zorla karşısına oturttu.

“Biri gelir, bizi göz hapsine alır...”

Çantayı açarak, içinden çıkardığı eski bir gazeteyi masanın çinkosu üzerine yaydı.

“Teneke, soğuk soğuk ellerime, kollarıma dokunmuyor mu, içime ürpermeler geliyor...”

1 Genel girişe.

2 Daha az yoğun.

3 Yoksulluğun.

4 İstirap ve acı çeken.

5 Derideki gözeneklerine.

Açık çantayı Behire'nin önüne sürdü.

“Sen bana bakma... Ye...”

Behire itiraz etti: “Vallahi olmaz, açlık safrana dokunur, iki lokma olsun al... Sen yemezsen, ben de yemem...”

“Bir şey canım istemiyor...”

Gözleri öbür sıralara dalmıştı; pencere yanındaki ilk masada başları mavi, sarı, pembe başörtülü; siyah, saman¹ gömleli dört kadın, gazete kâğıtlarını açmış, omuz omuza abanıp avurtlarına doldurdukları iri lokmaları ağır ağır çiğniyor ve dolu ağızla konuşuyorlardı... Bir masa ilerisinde yine renk renk başörtülü bir grup, birbirine dirsek vurup kahkahalar atarak, önlerindeki kuru, yavan ekmek dilimlerini kemiriyor, göz işaretleriyle masanın ucunda oturan ihtiyar, süzük yüzlü bir kadına takılıyorlardı.

Behire ufak bir paketi açıyordu, Münevver, “Hâlet bugün yok” dedi..

Behire, masalara göz gezdirdi.

“Paşa kızı değil mi ya, ağırdan almazsa olur mu?”

“Nerenin paşa kızı... Anası ahretlikmiş²...”

“Dünyada ondan soğuk kadın görmedim.”

“Adı da güzele çıkmış... Neresini beğeniyorlar!...”

“Biraz boy... Kaş, göz, o kadar...”

Behire paketten çıkardığı kuru köftelerden birini ısırdı, lezzetini almak ister gibi uzun uzun çiğnedi.

“Köfte çok güzel olmuş... Bir tane ye...”

“Israr etme!”

“Akşama kadar ayakta çalışacaksın, bayılırsın alimallah...”

1 Saman sarısı.

2 Küçük yaşta bir eve alınarak sevabına bakılıp büyütülen besleme.

Münevver hâlsiz hâlsiz gülümsedi. “Ömrümde ilk defa mı aç kalıyorum... İştahım varken günlerce aç kaldıktı, bir şey olmadım, ne bayıldım ne de öldüm... İnsan, taştan sağlam...”

Sağ dirseğini masaya dayamıştı, sesini yavaşlattı. “Bugün Murat gelmedi!...”

“Neden?”

“Bilmiyorum ki... Ne mana vereceğimi şaşırđım. Dün, bana, ‘Yarın akşam tatilinde Karşı’ya¹ geçelim, biraz gezeriz. Sen de temiz esvabını² giy demişti. Ben de inandım, aptal gibi yeni bluzumu giydim.”

Hâkî gömleğın önünü açarak geniş yeşil yakalı, siyah ponjeden³ bluzunu gösterdi.

“Murat para tutuyor muydu?”

“Dün haftalığını almıştı.”

“Belki de hastadır.”

“Bir şeyciğı yoktur.”

“İhtimal, akşam tatilinde kapıda bekler.”

“Zannetmem... İşine gelmediğı günler fabrikanın önünden geçmez. İş olmayınca bir meyhaneye girer, kepenkler kapanmadan çıkmaz.”

“Bekir Efendi’ye sormadın mı?”

“Murat nereye gittiğini, ne yaptığını kimseye söyler mi? Bekir Efendi’ye sormadım değil, bana, ‘Bilmiyorum, Piç Hayri’ye sor’ dedi.”

Behire hiddetle yüzünü buruşturdu. “Bırak o serseri-yi... Murat’ı bütün bütün baştan çıkarın o... Bu fabrikaya

1 Haliç’in Cibali, Hasköy, Eyüp taraflarında oturan ya da çalışanlarca Beyoğlu yakasına verilen ad.

2 Giysilerini.

3 Düz, ince ve sık dokunmuş Çin ipeğinden.

gelinceye kadar kaç fabrikanın, kaç deponun ipini çekmiş... Yakında buradan da pasaportu alır.¹”

“Çocuk gibi söyleme... Murat’a, hayır dediğini yaptırabilir misin? Kes kafasını, yine bildiğinden şaşmaz... Asıl Piç Hayri ondan şikâyetçi...”

Behire kopardığı ekmeği ağzına atmadan elini salladı.

“İşte böyle, kendi dilinle söyle... Ah Münevver, sen dünyada akıllanmayacaksın... O kadar da söyledim, vazgeç bu Murat’tan diye... Adam değil, canavar...”

Münevver gözlerini kapadı. “Nasıl vazgeçerim. Her şeyi biliyorsun, bir kere şeytana uydum! Sevsem de, sevmesem de ondan başka erkek bana haram artık...”

“Asıl hatan orada ya... Her seni seviyorum diyen erkeğin kucağına atılır mı?”

“Oldu bir kere, ama ben pişman değilim!”

“Çok sırnaşık gönüllüsün!”

Münevver başını eğmişti. “Güç şey Behire... İnsan nasıl sevdiğini, neden, niçin sevdiğini bilmiyor... Haberin yokken günün birinde tutulduğunu anlıyorsun...”

“Şu Murat’ın nesini seviyorsun?”

“Bilmiyorum ki... O, yanımda olsun, dünya gözümden silinir...”

“Annen ne diyor?”

“Murat’ın beni nikâh edeceğini zannediyor...”

Lokanta yavaş yavaş doluyor, yemeğini bitirenler kalkıyor, yeni gelenler sıraları çekerek yerleşiyorlardı. Münevver alçak sesle söylediklerini Behire’ye duyuramıyordu. Behire, Münevver’in yemek yememeğe ısrarını anlamış, üstüne varmamıştı. Münevver, dalgın düşünüyordu.

1 İştten kovulur.

“Lokantacı anaforu¹ kesti mi? Neden yemek yemiyorsun? Paran yoksa, borç vereyim... Birbirimize yarın ahirette mi şefaath edeceğiz!”

“Emineciğim, söyletme beni, derdim büyüktür.”

“Yeşil giy, muradına erersin.²”

Münevver birden dalgınlıktan uyandı, Gözlüklü Hikmet’le Sarı Emine’nin seslerini tanımişti. Dönüp bakmadı, Behire’ye usulca, “Kaltakları³ işitiyor musun?” dedi. “Bana taş atıyorlar...”

“Uyma terbiyesizlere...”

Gözlüklü Hikmet’in sesi tekrar yükselmişti: “Bu lokantaya erkek sokmamaları fena usul doğrusu...”

“Neden?”

“Eh, daha kalabalık olur, insanın iştihâsı⁴ açılır da...”

“Yok ona müsaade edemem, o zaman foyalar meydana çıkar.”

Sarı Emine manalı manalı sordu: “Paşa kızı nerede?”

“Hâlet Hanımefendi’yi mi soruyorsunuz? Küçük hanım, bugün gezmeye teşrif ettiler.”

“Sevsinler... Acaba kiminle?”

“İşte onu söyleyemem...”

“Darılırım ama...”

“Beni musibet tellalı⁵ diye sana kim söyledi? Olmaz. Yemek yerken kimsenin iştihâsını kaçırmak istemem...”

1 Bedavayı, beleşî.

2 Birinin akla uygun bulunmayan, olacağına inanılmayan heves ya da arzuları için dalga geçmek amacıyla kullanılır.

3 Namussuz, ahlaksız, iffetsiz.

4 İştahî.

5 Kötü haber yayıcısı.